

Rodika Ursulesku-Miličić
Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu
rodika1969@gmail.com

UDC 811.135.1'367:811.163.41'367
Originalan naučni rad

RUMUNSKI EKVIVALENTI SRPSKOG PROSTORNOG GENITIVA¹

Predmet ovog rada je kontrastivni opis genitivnih predložko-padežnih konstrukcija sa prostornim značenjem u srpskom i rumunskom jeziku. U radu se kontrastiraju dva semantička sistema čiji su članovi morfološki predstavljeni predložko-padežnim konstrukcijama koje su primarni sintaksički formalizator specijalnosti i u rumunskom i u srpskom jeziku. Istraživanje specijalnosti može biti bar dvostruko korisno: na ovaj način će se dobiti objašnjenje problema supstandardne upotrebe genitivnih padežnih konstrukcija u srpskom jeziku rumunskih govornika i srpskoj filološkoj javnosti će se predstaviti funkcionisanje rumunskog padežnog sistema u sferi specijalnosti, što može biti od posebnog značaja za dalja dijalektološka istraživanja srpskih govora koji su zahvaćeni balkanizacijom. U radu su predstavljena specijalna semantička potpolja u kojima su pronađeni primeri sa genitivom u srpskom jeziku i ekvivalenti u rumunskom jeziku.

Ključne reči: rumunski jezik, srpski jezik, padeži, genitiv, specijalnost, semantika, sintaksa

1. UVODNE NAPOMENE

Kategoriju rumunskog padeža karakteriše visoki stepen obličke sinkretizovanosti. Sinkretizam imeničkih padeža razrešava se supstitutivnim poređenjem s odgovarajućim oblikom lične zamenice, čiji su padežni oblici nesinkretizovani. Naime, zamenom konkretnog imeničkog oblika odgovarajućim padežnim oblikom lične zamenice može se utvrditi padežni oblik imenice, up. subjekatsko *Copilul merge* 'Dete ide' Ъ *El merge* 'On ide' sa objekatskim *Mângâie copilul* 'Miluje dete' Ъ *Îl mângâie* 'Miluje ga' (Gramatica Academiei I 2005: 70).

Sinkretizam oblika često predstavlja problem u rumunskom padežnom

¹ Ovaj rad je realizovan u okviru projekta Jezici i kulture u vremenu i prostoru, br. Projekta 178002, finansiran od strane Ministarstva prosvete i nauke Republike Srbije.

sistemu. A. Vatamaniuc (2008: 4) konstatuje da ako bismo posmatrali padeže samo iz morfološke perspektive broj padeža u rumunskom jeziku bio bi sveden na tri: a) nominativ – akuzativ, b) genitiv – dativ, c) vokativ, i to stoga što „nominativ ima uvek isti oblik kao i akuzativ, a ponekad i kao vokativ; genitiv ima uvek isti oblik kao i dativ, a ponekada, ako su imenice u množini sa određenim članom i sa vokativom“. Zbog toga, rumunski padežni sistem uvek moramo posmatrati iz semantičko-sintaksičke perspektive.

Genitiv može imati sintaksičku funkciju: 1) imenskog dela predikata, 2) genitivnog atributa, 3) atributa sa predlogom, 4) apozicije 5) indirektnog (nepravog) objekta, 6) priloške odredbe za mesto, 7) priloške odredbe za vreme, 8) priloške odredbe za način, 9) priloške odredbe za uzrok, 10) priloške odredbe za cilj (Negru 2003).

Uz rumunski genitiv stoje predlozi *asupra*, *deasupra*, *contra*, *împotriva*, *înainte*, *înapoia*, *împrejurul*, ali i više predložkih izraza, kao što su: *în fața*, *în mijlocul*, *în dreptul*, *de-a lungul*, *din cauza*, *în vederea* (Iliescu 2005: 160).

U srpskom jeziku genitiv je tipično relacioni padež kojim se primarno definišu najrazličitiji sintaksičkosemantički odnosi među entitetima. On je u tom smislu funkcionalno najsloženiji, ali i najkompleksniji padež. Kako ističe K. Feleško (1995: 16), „on može biti oblik kako adnominalne tako i adverbijalne odredbe: u pogodnim kontekstualnim uslovima može vršiti funkciju svakog člana rečenične konstrukcije; najzad, u raznim kontekstualnim varijantama može iskazivati neobično široku lepezu značenja između kojih je često teško uspostaviti izrazitu granicu. Sve ovo čini da se genitiv izdvaja od drugih padeža koji imaju preciznije funkcije. U slovenskim jezicima situaciju dodatno komplikuje sinkretizam starog ablativa i genitiva, a ako se uzme u obzir i primena genitiva sa predlogom, ta slika postaje još šarolikija.“ Osim toga srpskim genitivom mogu se identifikovati centralne sintaksičke funkcije (subjekatska i objekatska), i u tom smislu, poput nominativa i akuzativa, pripada centralnim padežima, koji se izdvaja obeležjem obuhvatnosti (Ivić M. 1983: 197).

U sferi prostorne adverbijalne determinacije srpski genitiv je direktivno nemarkiran padež, budući da je kombinabilan i sa direktivnim i sa indirektivnim glagolima, te se u tom smislu može praktično javiti i u sferi lokativnosti, i u sferi ablativnosti, i u sferi perlativnosti, i u sferi adlativnosti. Formalno gledano, spacijalni

genitiv u srpskom jeziku uvek je blokiran predlogom.²

2. SEMANTIČKO-SINTAKSIČKA ANALIZA SRPSKOG PROSTORNOG GENITIVA I NJEGOVI RUMUNSKI EKVIVALENTI

U nastavku rada ćemo prikazati ona semantička potpolja u kojima se pojavljuju konstrukcije sa genitivom u srpskom jeziku i dajemo njihove ekvivalente na rumunskom jeziku. Ablativna intralokalizacija se formalizuje sledećim konstrukcijama sa genitivom: *iz + gen - de la + acc: Od drumă șto dolazi iz Kirlibabe... (L.R., 9)/ Din șoseauă ce vine de la Cârlibaba...(L.R., 9)³; *iz + gen - de pe la + acc: Bila je seljačka kći, negde iz Monora ... (L.R., 23)/Era fată de țărăn de pe la Monor.... (L.R., 22); *iz + gen - din + acc: ...nije citavog dana izlazio iz kancelarije... (L.R., 216)/ ...nu ieși toată ziua din cancelarie, ...(L.R., 207); *iz + gen - de prin + acc: Gledale sa sokaka i iz susednih avlija ... (L.R., 29)/ Priveau din uliță și de prin ogrăzile vecine.... (L.R., 29); *iz + gen - dintre + acc: Izbio je iz žbunja... (M.C.,20)/ A țâșnit dintre tufe...(M.C.,10).*****

Padežna konstrukcija *iz + gen* u srpskom jeziku je stabilan formalizator ablativne intralokalizacije budući da se njome ne može predstaviti neki drugi tip spacijalne determinacije. S druge strane, kao što se vidi iz ekscerpiranih primera, u rumunskom jeziku se ablativna intralokalizacija formalizuje isključivo akuzativom, što je nedvosmislen pokazatelj relativizacije padežnog oblika u sferi spacijalne determinacije i prebacivanja sintaksičkog fokusa na inherentnu leksičku semantiku glagola u poziciji upravnog predikata, te na predlog.

U rumunskom jeziku u ovoj kategoriji akuzativni oblik imenice najčešće je

2 Broj predloga koji se pojavljuju uz genitiv je veći od broja predloga koji se vezuju za sve ostale padeže zajedno. K. Feleško uočava čak 52 predloga uz genitiv, a čak je 36 tipova ustanovljenih genitivnih predložkih konstrukcija s „primarnim prostornim značenjem“ (Feleško 1995: 78–79).

3 Primeri su ekscerpirani iz sledećih književnih dela: L.R. – Rebreanu, Liviu (1955), *Ion*, București: Editura de stat pentru literatură și artă. Rebreanu, Liviu (1957), *Jon*, Bukurešt: Državno izdavačko preduzeće za književnost i umetnost. Prevela Anđelka Tomić; M.C. – Crnjanski, Miloš (1987), *Seobe*, Beograd: Nolit. Crnjanski, Miloš (1993), *Migrațiile*, Timișoara: Editura de Vest. Preveli Dušan Bajski i Octavia Nedelcu; K.N. – Negruzzi Costache (1993), *Alexandru Lăpușneanul*, București: Editura Minerva. Negruzzi Kostake (1940), *Aleksandar Lepușneanul*, 1-25, u knjizi: Leposava Pavlović, Odlomci rumunske proze, Beograd: Srpska književna zadruga, knjiga 300, kolo XLIII. Prevela Leposava Pavlović. J.L.K. – Caragiale, Ion, Luca, (1994), *Două loturi în Momente*, București: Editura Fundației Culturale Române. Karađale, Jon, Luka (1940), *Dva zgoditka*, u knjizi: Leposava Pavlović, Odlomci rumunske proze, Beograd: Srpska književna zadruga, knjiga 300, kolo XLIII. Prevela Leposava Pavlović.

blokiran predlogom *din* kao primarnim indikatorom početne tačke kretanja. Predlozi *de la*, *dintre* i *de prin* komutabilni su s opšteablativnim *din*. Sastavne komponente navedenih složenih predloga su sledeći prosti predlozi: *de la – de + la*; *dintre – de + între*; *de prin – de + prin* (Crucecu 2005: 172).

Determinisana radnja uvek je leksikalizovana glagolima sa inherentnim leksičkim obeležjem [+ DIREKT].

Ablativna arealokalizacija formalizuje se u srpskom jeziku konstrukcijom *s(a) + gen*, dok se u rumunskom jeziku pojavljuju sledeće padežne konstrukcije: *din + acc* i *de pe + acc*. Npr. *s(a) + gen - din + acc: Jadna debeljuškasta sluškinja siđe pažljivo s kočija sa Laurinom ćerkicom u naručju...* (L.R., 439)/ *O servitoare dolofană coborî tacticos din trăsura cu fetița Laurei în brațe...* (L.R., 413); *Sișao je sa stola...*(K.N.,10)/ *S-a coborât din strană...*(K.N.,15); *sa + gen - de pe + acc: ...dok mu je znoj sa slepoočnica kapao na košulju.* (L.R., 330)/ *... sudorile îi curgeau de pe tâmple pe umerii cămășii.* (L.R., 312).

Predloško-padežne konstrukcije koje se pojavljuju u rumunskim primerima su prevodno ekvivalentne sa srpskom konstrukcijom *s(a) + gen*.

Perlativna arealokalizacija se formalizuje na sledeći način: *preko + gen - peste + acc: Prelazi reku preko starog mosta...* (L.R., 9)/ *Trece râul peste podul bătrân...* (L.R., 9); *On potrči...preko brda i reka...*(M.C.,99)/ *El trebuia să alerge, peste valuri, peste văi...*(M.C.,81); *preko + gen - pe + acc: Prevlăcio gudalom preko strune...* (L.R., 21)/ *Târâiape strune...* (L.R., 21).

U sferi perlativne arealokalizacije i u srpskom i u rumunskom jeziku može se javiti više padežnih konstrukcija, pri čemu srpskom perlativnom akuzativu može konkurisati perlativno markirani slobodni instrumental, te direktivno nemarkirani genitiv, dok je u rumunskom jeziku u ovom semantičkom potpolju registrovan samo akuzativ.

Rumunski prevodni ekvivalent srpskom arealokacionom perlativnom predlogu *preko* je predlog *peste*. Većina registrovanih primera s ova dva predloga su kongruentni.⁴

Konstrukcije *nasred + gen - în mijlocul + gen: Nasred puta drema pas...* (L.R., 10)/ *În mijlocul drumului picotește câinele...* (L.R., 10); *navrh + gen - în*

⁴ Kongruentne konstrukcije su ekvivalentne konstrukcije koje su i formalno slične, odnosno konstrukcije koje se u dva jezika sastoje od elemenata koji pripadaju istoj vrsti reči i imaju istu sintaksičku funkciju (Đorđević 1982: 63).

vârful + gen: ...*uzalud kukuriče petao navrh crkve...* (L.R., 222)/ ...*degeaba cântă cocoșul în vârful bisericii...* (L.R., 212) pripadaju lokativnoj centriranoj lokalizaciji.

Adlativna centrirana lokalizacija se u srpskom jeziku formalizuje konstrukcijama *nasred + gen* i *usred + gen*, a u rumunskom jeziku padežnom konstrukcijom *în mijlocul + gen*. Npr. *Zastade nasred dvorišta...* (L.R., 28)/ *Se opri în mijlocul ogrăzii...* (L.R., 27); ... *Banjska ulica skreće sa druma pravo usred Sendorza...* (L.R., 440)/ *Ulița Băilor cotește din șoseaua cea mare în mijlocul Sângeorzului...* (L.R., 414).

Primećuje se da se kao formalizatori adlativne centriranosti javljaju iste padežne konstrukcije sa istim međusobnim odnosima kao i u vezi sa lokativnošću (Pavlović 2000: 31). Adlativnost je u tom smislu kontekstualno identifikovana, tj. inherentnom leksičkom semantikom glagola.

Lokativna supralokalizacija se formalizuje sledećim konstrukcijama: **iznad + gen - deasupra + gen:** *Ima kosmati mladež iznad leve obrve...* (J.L.K.,56)/ *Care are o aluniță cu păr deasupra sprâncenii...* (J.L.K.,66); **iznad + gen - la + acc:** *Upalili im po voștanu sveću iznad glave...* (J.L.K.,94)/ *Le-au aprins căte o luminare de ceară la cap;* (J.L.K.,99).

Ekvivalentne konstrukcije u rumunskom i srpskom jeziku su *deasupra + gen* i *iznad + gen*, i one se najčešće i pojavljuju u ovom semantičkom potpolju. Konstrukcije *la + acc* i *spre + acc* u ovom semantičkom potpolju su veoma retke.

Adlativna supralokalizacija se formalizuje sledećim konstrukcijama: **iznad + gen - dintre + acc:** *Upinje se da se izdigne iznad drveća ...* (L.R.,10)/ *Să se înalțe dintre crengile pomilor...* (L.R., 10); **iznad + gen - deasupra + gen:** *Pritom podiže pogled iznad škole, ka plavom nebu...* (L.R., 222)/ *Ridică ochii mai sus deasupra școlii, spre cerul albastru...* (L.R., 212).

Konstrukcije *iznad + gen* i *deasupra + gen* su primarni indikatori supralokalizacije, ali budući da se radi o direktivno nemarkiranim modelima, adlativnost biva kontekstualno identifikovana, prvenstveno direktivnošću glagola u poziciji upravnog predikata.

Adlativna sublokalizacija se formalizuje sledećim konstrukcijama sa genitivom: **ispod + gen - sub + acc:** *I otišlo da mirno legne ispod kreveta.* (J.L.K.,87)/ *Și a mers să se culce cuminte sub pat.* (J.L.K.,77).

Srpski genitiv s predlogom *ispod* je direktivno nemarkirana konstrukcija

koja se može javiti i u sferi lokativnosti i u sferi adlativnosti.

Lokativna antelokalizacija je tip “donje” prostorne lokalizacije specifikovan odsustvom usmerenog (direktivnog) kretanja. Primeri sa prostornim genitivom su sledeći: **ispred + gen - în dreptul + gen:** *Na pervazu predvorja, ispred vrata, gde se izjutra umiva učitelj...* (L.R., 10)/ *Pe prichiciul pridvorului, în dreptul ușii, unde se spală învățătorul...* (L.R., 10); **ispred + gen - înaintea + gen:** *Na nekoliko koraka ispred konja vidim neko malo stvorenje koje poskakuje...* (J.L.K.,84)/ *La câțiva pași înaintea calului zăresc o mogândeăță mică sărind și topăind.* (J.L.K.,74).

Kao što se može videti iz navedenih primera, u rumunskom jeziku u ovom tipu spacijalne determinacije dominiraju predložkopadežne konstrukcije s predložkim izrazima *în dreptul* (*drept(ul)* ‘pravo’), *în fruntea* (*frunte(a)* ‘čelo’), *în fața*, *din fața*, (*față* ‘lice’). Imenice koje ulaze u sastav rumunskog predložkog izraza uvek su sa određenim članom (**u**)l (za imenice muškog roda), odnosno **a** (za imenice ženskog roda). Za sve ove predložke izraze možemo reći da su sinonimični, i svi oni se mogu prevesti srpskim predlozima „ispred“ ili „pred“. U ovom semantičkom potpolju se pojavljuje i predlog *înaintea*,⁵ koji se uvek kombinuje sa genitivom, i iskazuje prostorni odnos pokazujući mesto ispred nekoga ili nečega. Stoga za njega možemo konstatovati da je sinonimičan sa navedenim predložkim izrazima, a na srpski jezik se takođe uvek prevodi predlozima *ispred* ili *pred* (Živković 1999).

Ablativna antelokalizacija tip “prednje” prostorne lokalizacije specifikovan fokusiranjem početne tačke usmerenog (direktivnog) kretanja. Ovaj tip prostorne determinacije u rumunskom jeziku formalizuje se padežnom konstrukcijom *înaintea + gen*, dok se u srpskom ona realizuje konstrukcijom *ispred + gen*: Npr. *Bacila se ispred mojih kočija...* (K.N.,9)/ *S-a aruncat înaintea rădvanului meu...* (K.N.,14).

S obzirom na to da se predlog *înaintea* na rumunskom jeziku uvek prevodi na srpski predlogom *ispred* i da su na oba jezika prisutne konstrukcije sa genitivom, možemo govoriti o potpunoj ekvivalenciji. I rečenice koje su date kao ilustracija ablativne antelokalizacije su ekvivalentne i kongruentne.

Lokativna postlokalizacija je tip “zadnje” prostorne lokalizacije specifikovan odsustvom usmerenog (direktivnog) kretanja. Primeri sa genitivom su sledeći: **iza + gen - în dosul + gen:** *Iza șupe beșe oveçi voćnjak...* (L.R., 19)/ *În dosul șurii era o livadă mărișoară...* (L.R., 19); **iza + gen - în + acc:** *Nesreća kao da je bila ostala, iza*

5 Up. “prepoziția înaintea este construită cu genitiv... exprimă un raport spațial, indicând locul din fața cuiva sau a ceva – *Se află înaintea mea*” (*Nalazi se ispred mene*) (DEX 1998)

njega...(M.C.,25)/ *Ca și când necazurile ar fi rămas* în urmă...(M.C.,14); *iza + gen - după + acc: Kojă se crnela iza drveća...* (M.C.,190)/ *Ce se deslușea după arbori...* (M.C.,161); *iza + gen - la spatele + gen: Iza svakog bojara stajao je po jedan poslužitelj...*(K.N.,12)/ *La spatele fieștecăruia boier dvorea* câte o slugă...(K.N.17).

Kao prevodni ekvivalenti srpskog predloga *iza*, u rumunskom jeziku se pojavljuje predlog *după* koji se uvek kombinuje sa akuzativom i koji pokazuje posteriornost u prostoru (DEX 1998), ali i predložki izrazi *în* dosul i *la spatele*, koji su zapravo kombinacije predloga i odgovarajuće imenice: *dos* ‘zadnja strana, leđa’, *spate(le)* ‘leđa’.

Ablativna postlokalizacija se u rumunskom jeziku formalizuje padežnim konstrukcijama *de după + acc* i *în spatele + gen*, dok se u srpskom jeziku imamo konstrukciju *iza + gen*. Npr. *iza + gen - de după + acc: Pojavio se iza šupe ...* (L.R., 28)/ *Sosind tot de după șură...* (L.R., 28); *iza + gen - în spatele + gen: Iza kojih se sad pomaljală Sunce...*(M.C.,26)/ *În spatele cărora se profila soarele...*(M.C.,15).

S obzirom na to da se navedena padežna konstrukcija uz glagole sa obeležjem [– DIREKT] u srpskom jeziku pojavljuje i kao formalizator perlativnosti i adlativnosti, ablativnost mora biti podržana ablativno markiranim glagolom, odnosno kontekstom.

Perlativna postlokalizacija se u rumunskom jeziku formalizuje padežnom konstrukcijom *pe + acc*, a u srpskom jeziku konstrukcijom *iza + gen: U sobi gospa Margioale gori svetlo, a senke se kreću iza zavese...*(J.L.K.,87)/*La odaia cocoanii Marghioalii lumină, și umbre mișcă pe perdea...*(J.L.K.,77).

Adlativna postlokalizacija je tip “zadnje” prostorne lokalizacije specifikovan fokusiranjem završne tačke usmerenog (direktivnog) kretanja i kada govorimo o konstrukcijama sa genitivom dajemo sledeće primere: *iza + gen - printre + acc: Malo će se sakriti iza mladih bukava...* (L.R., 9)/ *Ascunzându-se printre fugii tineri...* (L.R., 9); *iza + gen - în spatele + gen: I zavrșavala iza Avrumove kafane...* (L.R., 19)/ *Se oprea chiar în spatele cărciumii...* (L.R., 19).

Ako govorimo o potpunoj ekvivalenciji konstrukcija na rumunskom i srpskom jeziku, onda su to samo konstrukcije *în spatele + gen* i *iza + gen*. U okviru ove kategorije pojavljuje se i konstrukcija *printre + acc*, koja nije karakteristična za ovo semantičko potpolje.⁶

⁶ U primeru *Ascunzându-se printre fugii tineri...*- *Malo će se sakriti iza mladih bukava*, srpskoj postlokacionoj konstrukciji *iza + gen* konfrontirana je rumunska primarno interlokaciona konstrukcija *printre + acc*.

Lokativna interlokalizacija se formalizuje sledećim konstrukcijama sa genitivom: *između + gen - între + acc: U dvorištu, između dve mlade jabuke, večito je razapeto uže...* (L.R., 10)/ *În ograda, între doi meri tineri, e întinsă frânghia...* (L.R., 10); *između + gen - printre + acc: ... i kriju se između starih borova...* (L.R., 440)/ *...ascunse printre brazi bătrâni,....* (L.R., 415).

Konstrukcije *între + acc i između + gen* su u potpunosti prevodno ekvivalentne i primeri koji ih ilustruju su kongruentni. Ostale konstrukcije su samo prevodni ekvivalenti. Predlozi *între* i *printre* su sinonimi⁷ i iskazuju mesto između više osoba ili stvari (DEX 1998).

Perlativna interlokalizacija je tip prostorne međulokalizacije specifikovan fokusiranjem pravca usmerenog (direktivnog) kretanja. Ovaj tip prostorne determinacije u rumunskom jeziku formalizuje se padežnom konstrukcijom *printre + acc*, a u srpskom jeziku se pojavljuje konstrukcija *između + gen*. Ove padežne konstrukcije su u potpunosti prevodno ekvivalentne: *između + gen - printre + acc: Kad projahaše između dva brežuljka...*(M.C.,135)/ *Trecură călare printre două povârnişuri...*(M.C.,113).

Determinisani predikat predstavljen je glagolskim izrazom sa inherentnim semantičkim obeležjem [+ DIREKT]: *a trece călare* ‘projahati’⁸. S obzirom na to da je srpska konstrukcija *između + gen* direktivno nemarkirana konstrukcija, primarni indikator perlativnosti je kontekst, odnosno inherentna leksička semantika glagola – srpski glagol prefigiran je prefiksom *pro-* kao opštim markerom perlativnosti.

Lokativna jukstalokalizacija se u oba jezika formalizuje velikim primerom konstrukcija sa genitivom: *kod + gen - la + acc: Kod Avrumove kafane oseća se...* (L.R., 11)/ *De-abia la cărciuma lui Avrum se simte...* (L.R., 11); *kraj + gen - la + acc: Tit odjednom zastade kraj prozora...* (L.R., 221)/ *Deodată Titu se opri la o fereastră...* (L.R., 211); *kraj + gen - lângă + acc: Ostade sa svojima kraj šupe...* (L.R., 31)/ *Rămase cu ai lui lângă şură...* (L.R., 30); *oko + gen - în jurul + gen: Svi se parovi tiskaju oko sviraca...* (L.R., 13)/ *Se îmbulzesc în jurul lăutarilor...* (L.R.,

7 Up. "prepoziția *printre* ...exprimă spațiul între mai multe ființe sau obiecte – *Trăiește printre străini*" (Živi među strancima) (DEX 1998).

8 U ovom primeru imamo na rumunskom jeziku glagolski izraz *a trece călare* ('proći na konju'), umesto glagola *a călări* ('jahati'). Prevodilac je upotrebio glagolski izraz zbog toga što u srpskom primeru imamo prefiksirani glagol („projahati”), a u rumunskom ne postoji odgovarajući glagol sa prefiksom. Da nije upotrebljen glagolski izraz, ovaj primer ne bi spadao u kategoriju perlativne interlokalizacije, već bi pripadao lokativnoj interlokalizaciji.

12); **oko + gen - pe la + acc**: *Muškarci se drže više po strani, kraj kuće, oko kapije ...* (L.R., 14)/ *Bărbații se țin mai departe, pe lângă casă, pe la poartă ...* (L.R., 9); **blizu + gen - în preajma + gen**: *Sveštenikova kuća nalazila se blizu crkvice...* (L.R., 224)/ *Casa preotească era în preajma bisericeții...* (L.R., 215); **oko + gen - pe + acc**: *A oko vrata joj je visila ogrlica...* (K.N.,7)/ *Pe grumazii ei atârna o salbă...* (K.N.,12); **blizu + gen - în apropierea + gen**: *Kola se najzad zaustaviše blizu jednog kućerka...* (J.L.K.,54)/ *Se oprește în sfârșit în apropierea unei cocioabe...* (J.L.K.,64); **oko + gen - printre + acc**: *Prokleti mačor! sve se nešto mota ljudima oko nogu.* (J.L.K.,83)/ *Afurisit cotoi! se tot vâră printre picioarele oamenilor.* (J.L.K.,73).

Rumunska konstrukcija *lângă + acc* je prevodni ekvivalent srpskoj konstrukciji *kraj + gen*. Pored konstrukcije *lângă + acc* u rumunskom jeziku se javlja i konstrukcija sa složenim predlogom *pe lângă*, i one su sinonimične (Bulgăr 1996).

U konstrukcijama *în preajma + gen* i *în apropierea + gen* javljaju se predložki izrazi sastavljeni od predloga *în* i odgovarajuće imenice: *preajmă* ‘komšiluk, blizina’, *apropiere* ‘blizina’. Imenice koje se nalaze u sastavu ovih konstrukcija uvek imaju određeni član i sinonimične su (Iliescu 2005: 256). Ovi predložki izrazi su prevodni ekvivalenti srpske konstrukcije *blizu + gen*.

Konstrukcija *în jurul + gen* na rumunskom jeziku je prevodni ekvivalent srpske konstrukcije *oko + gen* (Živković 1999).

U okviru ove kategorije se pojavljuje i primer sa konstrukcijom *pe + acc - (Pe grumazul ei atârna o salbă...* (K.N.,12)), koja se nalazi u kombinaciji sa srpskom konstrukcijom *oko + gen - (A oko vrata joj je visila ogrlica...* (K.N.,7)). Ovde je upotrebljen predlog *pe*, a ne predložki izraz *în jurul*, koji bi bio prevodni ekvivalent srpskom predlogu *oko*, zbog toga što se uz imenicu *grumaz* ‘vrat’, u ovom kontekstu mora upotrebiti predlog *pe*.

Zanimljiv je i primer sa konstrukcijom *printre + acc*, koja je prevedena srpskom konstrukcijom *oko + gen*: *(Afurisit cotoi! se tot vâră printre picioarele oamenilor.* (J.L.K.,73) - *Prokleti mačor! sve se nešto mota ljudima oko nogu.* (J.L.K.,83)). Izbor konstrukcija ovde je diktiran različitim izborom glagola u poziciji upravne predikacije. Rumunski glagol *a se vârî* zapravo znači ‘ugurati se’ (Živković 1999). Ako se pođe od semantike rumunskog glagola, izbor predloga *printre* kao primarnog indikatora interlokalizacije sasvim je logičan.

Ablativna jukstalokalizacija se formalizuje sledećim konstrukcijama: *od +*

gen - din + acc: *Od druma* što *dolazi iz Kirlibabe ... sve do Kluža ...* (L.R., 9)/*Din șoseaua ce vine de la Cârlibaba.....până la Cluj ...*(L.R., 9); **od + gen - de + acc:** *...kad je pristao da pođe od kuće...* (L.R., 215)/ *...s-a învoit să plece de-acasă...* (L.R., 205); **od + gen - de la + acc:** *Skočio je od stola skoro očajno...* (L.R., 220)/ *Sări de la masă aproape desperat...* (L.R., 211);

Rumunske konstrukcije *de la + acc* i *de + acc* su prevodni ekvivalenti srpskog genitiva s predlogom *od*. Konstrukcija *din + acc*, mada primarno indikator ablativne intralokalizacije, ulazi u sferu ablativne jukstalokalizacije upravo na bazi svoje ablativnosti, pri čemu pozicioni parametar očigledno može biti i zanemaren (up. Živković 1999). Činjenica je da distribucija predloga u pojedinim kategorijama zavisi od osećaja prevodioca.

Budući da se konstrukcija *od + gen* u srpskom jeziku ne javlja kao formalizator drugih tipova jukstalokalizacije, predlog *od* je dovoljan indikator ablativnosti.

Konstrukcije **kraj + gen - pe lângă + acc:** *Prođoše kraj ogromnih peći...* (M.C.,95)/ *Soldații trecură pe lângă cuptoare...*(M.C.,78); **pokraj + gen - pe lângă + acc:** *Prošao pokraj njihovog stola...*(J.L.K.,58)/ *Trece pe lângă masa lor către fund...*(J.L.K.,68) su karakteristične za perlativnu jukstalokalizaciju. Adlativna jukstalokalizacija se formalizuje na sledeći način: **do + gen - până la+acc:** *Pokloniše se do zemlje...*(K.N.,2)/ *Se închinară până la pământ...*(K.N.,7); **do + gen - la + acc:** *Pri zalasku sunca, stiže putnik do krajovske straže...*(J.L.K.,112)/ *Pe la asfințit a ajuns drumețul la straja Craiovei...*(J.L.K.,117); **do + gen - până-n + acc:** *Prašina se diže sve do gredica...* (L.R., 13)/ *Se urcă până-n căpriori...* (L.R., 13); **do + gen - în mijlocul + gen:** *Se dovlači do devojaka...* (L.R.,16)/ *Se târâie în mijlocul fetelor...* (L.R., 16); **do + gen - în vârful + gen:** *Uspe se do prozorčeta...*(J.L.K.,61)/ *Se apropie în vârful galoșilor de fereștrică...*(J.L.K.,71).

Konstrukcije *până la + acc*, *până în + acc* i *la + acc* su prevodno ekvivalentne srpskoj konstrukciji *do + gen*. Rumunske konstrukcije su sinonimične (Bulgăr 1996). Primeri sa konstrukcijom *până la + acc* su kongruentni. U okviru ove kategorije pojavljuju se i konstrukcije sa predložkim izrazima *în vârful + gen* i *în mijlocul + gen*.

3. ZAKLJUČAK

U ovom radu prikazan je kontrastivni opis sistema genitivnih predložko-

padežnih konstrukcija sa prostornim značenjem u rumunskom i srpskom jeziku. U radu se kontrastiraju semantička potpolja u kojima se pojavljuju konstrukcije sa genitivom, i to: ablativna intralokalizacija, ablativna arealokalizacija, perlativna arealokalizacija, adlativna centrirana lokalizacija, adlativna supralokalizacija, adlativna sublokalizacija, lokativna antelokalizacija, ablativna antelokalizacija, lokativna postlokalizacija, ablativna postlokalizacija, perlativna postlokalizacija, adlativna postlokalizacije, lokativna interlokalizacije, perlativna interlokalizacija, lokativna jukstalo-kalizacija, ablativna jukstalo-kalizacija.

Kao što se moglo videti iz analize ekscerpiranih primera, broj predloga i predloških izraza u rumunskom jeziku mnogo je veći nego u srpskom jeziku, gde se mnoga semantička potpolja formalizuju samo jednom predloško-padežnom konstrukcijom. Rumunski *genitiv* javlja se sporadično po pravilu u kombinaciji sa predloškim izrazima, uz koje je upotreba genitivnog oblika imenice motivisana posesivnom relacijom između partikularizatora i celine, odnosno posesuma i posesora.

Što se tiče glagola, srpski jezik favorizuje upotrebu prefiksa kojima se vrlo često specifikuje tip dinamičnosti, odnosno direktivnost. Najčešći srpski prefiksi su *od-*, *do-* i *pre-*. Rumunski jezik ne ispoljava potrebu za ovim tipom isticanja direktivnosti.

Na kraju, možemo konstatovati da i rumunski i srpski jezički sistem raspoloživim padežnim formama, u ovom slučaju genitivom, uspeva formalizovati različite vrste spacijalnosti, s tim što je u rumunskom jeziku „manjak“ padežnih formi nadoknađen višim komunikativnim značajem predloga i inherentne semantike upravnog glagola.

LITERATURA

- Academia Română (Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”) (2005). *Gramatica limbii române I. Cuvântul*. București: Editura Academiei Române.
- Bulgăr, Gheorghe (1996). *Dicționar de sinonime*. București: Editura Palmyra.
- Cruceru Constantin și Vasile Teodorescu (2005). *Gramatica limbii române*. București: Editura 100+1 GRAMAR.
- DEX: *Dicționarul Explicativ al Limbii Române* (1998). București: Editura Univers Enciclopedic.

Dorđević, Radmila (1982). *Uvod u kontrastiranje jezika*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet.

Feleško, Kazimjež (1995). *Značenja i sintaksa srpskohrvatskog genitiva*. Novi Sad–Beograd: Matica srpska–Vukova zadužbina–Orfelin.

Iliescu, Ada (2005). *Gramatica practică a limbii române*. București: Editura Corint.

Ivić, Milka (1983). *Lingvistički ogleđi*. Beograd: Prosveta.

Jivcovići, Mirko (1999). *Dicționar sârb-român și român-sârb*. București: Editura Teora.

Negru Mariana și Mariana Badea (2003). *Limba română. Gramatica pentru elevi*. București: Editura Badea.

Pavlović, Slobodan (2000). *Determinativni padeži u govoru severozapadne Boke*. Beograd: Institut za srpski jezik, SANU.

Piper, Predrag (2001). *Jezik i prostor*. Beograd: BIBLIOTEKA XX VEK.

Vatamaniuc, A. (2007). *Funcțiile și semnificațiile cazurilor în limba română*, teză de doctorat, susținută pe 8 noiembrie 2007, la Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău.

Ursulesku-Miličić, Rodika (2009). *Spacijalne padežne konstrukcije u rumunskom i srpskom jeziku*. Magistarski rad, Novi Sad: Filozofski fakultet.

Rodika Ursulesku-Miličić

ROMANIAN EQUIVALENTS OF THE SERBIAN SPATIAL GENITIVE

Summary

This paper is about a contrastive analyses study of the prepositional-casual spatial constructions with genitive in the Romanian and Serbian Language. It is the intention of the author to contrast two semantic systems consisting of parts which are morphologically represented by prepositional and case structures. Primary syntactic formalizers of spatiality in both the Romanian and Serbian language are either case structures, or combinations made of case structure followed by preposition. This research could be useful for at least two reasons: firstly – the problem of the substandard use of case structures with genitive used in the Serbian language spoken by Romanian speakers

could be explained, and secondly – philological audience could obtain important data about spatial aspects of the Romanian case system, which is of great importance for further research of Serbian dialects influenced by Balkanisation process. The paper presents spatial semantic subfields consisting of examples with genitive in the Romanian and Serbian language. Examples illustrating Romanian equivalents of spatial genitive in Serbian language are extracted from Serbian literary work translated in Romanian language and vice versa.

Keywords: Romanian language, Serbian language, cases, genitive, spatiality, semantics, syntaxis